

КОМІСАРЕНКО

Сергій Васильович – академік НАН України, в.о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України

Дмитро Олексійович Мельничук

ЗНАНИЙ ВЧЕНИЙ-БІОХІМІК І ВИДАТНИЙ ДІЯЧ ОСВІТИ

**До 80-річчя академіка НАН України
Д.О. Мельничука**

5 листопада виповнюється 80 років відомому українському вченому в галузі метаболічної регуляції фізіологічного стану організму та біохімії сільськогосподарських тварин, Герою України (2003), лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки (1984), заслуженому діячеві науки і техніки України (1990), доктору біологічних наук (1978), професору (1984), академіку НААН України (1990), академіку НАН України (1997) Дмитру Олексійовичу Мельничуку.

Дмитро Олексійович Мельничук народився 5 листопада 1943 р. у с. Марійка Жашківського району Черкаської області. Після закінчення Жашківської середньої школи № 2 вступив на ветеринарний факультет Української сільськогосподарської академії (нині – Національний університет біоресурсів і природокористування України). Трудову діяльність розпочав у 1965 р. на посаді ветеринарного лікаря насінневого радгоспу імені Жданова Барського району Вінницької області.

Упродовж 1965–1968 рр. Д.О. Мельничук навчався в аспірантурі при кафедрі біохімії Української сільськогосподарської академії (УСГА). Його науковим керівником був видатний вчений академік Максим Федотович Гулий. У 1968 р. Дмитро Олексійович успішно захистив кандидатську дисертацію, присвячену вивченню впливу активації реакцій карбоксилювання на деякі показники обміну речовин і продуктивність тварин. У цей період він спочатку працював асистентом кафедри біохімії УСГА і за сумісництвом завідував лабораторією біохімії Ворзельської дослідної станції м'ясного скотарства УСГА, а з 1969 р. перейшов на посаду молодшого наукового співробітника в Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна АН УРСР у відділ біосинтезу і біологічних властивостей білків, який тоді очолював М.Ф. Гулий.

У 1974 р. в Інституті біохімії ім. О.В. Палладіна Д.О. Мельничук захистив докторську дисертацію на тему «Вуглекислота як фактор регуляції обміну речовин у тварин». У 1982–1984 рр.

завідував лабораторією регуляції обміну речовин (згодом її було реорганізовано у відділ) і за сумісництвом з 1979 р. був завідувачем кафедри біохімії в УСГА.

Основним напрямом наукової діяльності академіка Д.О. Мельничука та створеної ним наукової школи впродовж багатьох років було вивчення молекулярних механізмів регуляції обміну речовин в організмі тварин і людини та пошук і розроблення способів та методів корекції їх порушень. Разом з академіком М.Ф. Гулим він отримав такі вагомі результати:

- обґрунтував біологічну роль реакцій карбоксилювання і декарбоксилювання в обміні макромолекул та енергії у гетеротрофних організмів;

- встановив низку фізико-хімічних закономірностей утворення карбаматів білків, отримав нові дані щодо їхньої ролі в регуляції активності ферментів; розкрив молекулярні механізми системи метаболічного гомеостазу в клітинах при порушенні кислотно-лужного стану організму;

- виявив у новонароджених тварин специфічні білки мембран клітин епітелію тонкого кишечника, які причетні до формування колострального імунітету;

- показав роль фосфоліпідів у профілактиці та лікуванні гастроентеритів;

- зробив вагомий внесок у розкриття механізмів впливу зміни концентрацій бікарбонатів і CO_2 у крові на інтенсивність енергетичного, мінерального та азотного обмінів;

- розкрив молекулярні механізми впливу гіперкапнії при переході тварин у стан природного і штучного гіпобіозу, а також довів перспективність розробленої методики для ветеринарної і медичної анестезіології;

- виявив молекулярні механізми порушень регуляції обміну речовин у перебігу захворювань тварин і людини, таких як остеопорози й остеомалачія, подагра, діабет, карієс, до- і післяпологові, а також післяопераційні ускладнення (метаболічні кетози і ацидози), алкогольний і амонійні токсикози, а також токсикози важкими металами, кормові (харчові) ацидозу тварин і людини тощо.

Максим Федотович Гулий і Дмитро Олексійович Мельничук

Ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України Д.О. Мельничук

Академік Б.Є. Патон з візитом у НУБіП України

Генеральний директор Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) Жак Діуф – гість НУБіП України. 2003 р.

Канцлер Баварії виступає в Національному університеті біоресурсів і природокористування України

Почесні іноземні гості університету

За результатами цих досліджень було розроблено і впроваджено в практику ветеринарії та медицини, харчової промисловості та кормової сфери низку ефективних препаратів, таких як карбоксилін, МП-15, карбостимулін, медихронал, фоосфомол, різні лікувально-профілактичні напої, запропоновано нові методики досліджень, а також способи діагностики, профілактики й лікування зазначених вище захворювань.

За роки своєї наукової діяльності Д.О. Мельничук підготував 11 докторів і 22 кандидати наук. Він є автором і співавтором близько 100 патентів та винаходів, понад 600 наукових праць, у тому числі 10 монографій, підручників, навчальних посібників.

У 1990 р. Д.О. Мельничука було обрано членом-кореспондентом, а в 1997 р. – дійсним членом (академіком) Національної академії наук України. Відтоді він входить до складу бюро Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України і відповідає за розвиток досліджень у галузі біотехнологій, біохімії і фізіології тварин. З 2016 р. й дотепер – радник Президії НАН України.

Дмитро Олексійович – співзасновник Української академії аграрних наук (тепер – Національна академія аграрних наук України). У 1990 р. його було обрано академіком НААН України, двічі (у 1995–1996 і 2001–2004 рр.) він був віцепрезидентом НААН України.

У 1984 р. Д.О. Мельничук став ректором Української сільськогосподарської академії і очолював цей заклад вищої освіти до 2014 р. За цей час установа кілька разів змінювала свою назву: від 1992 до 1994 р. – Український державний аграрний університет, у 1994–2008 рр. – Національний аграрний університет, а від 30 жовтня 2008 р. – Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП України).

За 30-річний період роботи Дмитра Олексійовича на посаді ректора НУБіП України університет активно розвивався і досяг значних здобутків. З 1991 р. Д.О. Мельничук започаткував у навчальному закладі реформи, спрямовані на трансформацію і адаптацію тодішньої

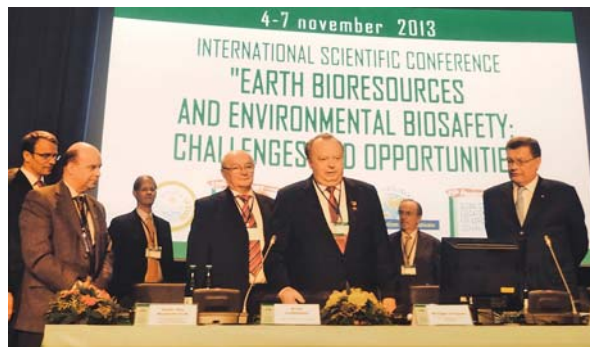
системи освіти до умов ринкової економіки, а також на інтеграцію освітньої, дослідницької та інноваційної діяльності. Завдяки цим зусиллям у 2008 р. університету було надано статус дослідницького. У 2013 р. НУБіП України став лідером європейського конкурсу «Якість-2013».

За період ректорства Д.О. Мельничука в університеті було започатковано 37 нових спеціальностей, вперше в Україні освоєно систему підготовки магістрів за освітніми стандартами США, значно посилено науково-інноваційну діяльність — створено відповідні науково-дослідні та науково-інноваційні інститути, лабораторії, центри, науковий парк тощо. На жаль, процес акредитації за освітніми стандартами США, який Д.О. Мельничук розпочав у 2012 р., не було доведено до офіційного фіналу через завершення терміну його контракту щодо роботи на посаді ректора НУБіП України.

За період 2003–2013 рр. наукові розробки університету відзначено шістьма Державними преміями України в галузі науки і техніки. З 1992 р. НУБіП України у щорічних рейтингах неодмінно потрапляв до десятки найкращих університетів України та до перших 10–15 % серед 22 тис. університетів світу. При НУБіП України функціонувало 18 спеціалізованих рад із захисту дисертацій у сфері аграрних, біологічних, економічних, технічних, юридичних і педагогічних наук.

Значний обсяг реформ, які успішно втілював у життя Дмитро Олексійович, зрештою привів до офіційного визнання системи освіти НУБіП України деякими провідними університетами США, Німеччини, Бельгії, Нідерландів та інших країн.

Високий міжнародний авторитет академіка Д.О. Мельничука у цій сфері діяльності підтверджено його обранням у 1998 р. президентом-електом, а у 2003 р. президентом Всесвітнього консорціуму аграрних університетів і дослідницьких установ (GCHERA), до якого входять представники понад 100 країн світу. Нині він є почесним президентом цього Консорціуму і членом його Президії з правом голосу.

Міжнародна наукова конференція «Біоресурси планети та біобезпека навколишнього середовища: проблеми та перспективи» за участю делегатів з 15 країн світу. 2013 р.

Учасники VI Конференції Всесвітнього консорціуму аграрних університетів і дослідницьких установ (GCHERA). Кенія, 2009 р.

Президент України Л.Д. Кучма вручає Д.О. Мельничуку Зірку Героя України. 2003 р.

Дмитро Олексійович був також членом Вищої ради (радником генерального директора) Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), членом міжнародного комітету з присвоєння міжнародної премії World Food Prize за визначний внесок у збільшення світових продовольчих ресурсів (США).

Крім того, Д.О. Мельничук є безстроковим почесним сенатором Сенату штату Луїзіана (США), почесним доктором Берлінського університету імені Гумбольдта (Німеччина), Гентського університету (Бельгія), Люблінського університету природничих наук (Польща); почесним професором Університету штату Айова (США), Університету штату Арканзас (США), Варшавського університету наук про життя (Польща) та низки інших аграрних університетів країн близького зарубіжжя та України.

Його нагороджено орденом Франції «За заслуги» (2008), Золотою медаллю FAO (2008).

У різні періоди своєї діяльності Дмитро Олексійович був членом ВАК СРСР, членом колегії Міністерства освіти і науки України, куратором розбудови і діяльності Сільськогосподарського інституту у м. Пномпень (Камбоджа), доклав багато зусиль до створення на базі філії НУБіП України Вінницького аграрного університету.

Д.О. Мельничук кілька разів обирався депутатом Київської міської ради народних депутатів, Київської обласної ради народних депутатів, був радником Голови Верховної Ради

України, членом Президії Всесоюзного біохімічного товариства, президентом Українського біохімічного товариства, членом Президії, головою секції «Біологія» і членом експертної комісії «Хімія і біологія» Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, головою громадської організації «Рада Героїв України в АПК».

Дмитро Олексійович був головним редактором та членом редколегій низки відомих міжнародних та українських наукових журналів.

Держава і науково-освітня громадська високі оцінили досягнення Д.О. Мельничука в розвитку біохімічної науки, вищої освіти та сільськогосподарського сектору.

Він Герой України (2003), повний кавалер ордена України «За заслуги» (III ст. — 1997 р., II ст. — 1998 р., I ст. — 2009 р.), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1984), заслужений діяч науки і техніки України (1990), має відзнаки Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної академії наук України, Національної академії аграрних наук України, Національної академії педагогічних наук України та низки держкомітетів, фондів і громадських організацій.

Колеги і друзі щиро бажають ювілярові міцного здоров'я, подальшої активної роботи, нових творчих ідей та успіхів.

Serhiy V. Komisarenko

Palladin Institute of Biochemistry of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3244-3194>

A WELL-KNOWN BIOCHEMIST AND AN OUTSTANDING FIGURE OF EDUCATION

To the 80th anniversary of Academician of NAS of Ukraine D.O. Melnychuk

November 5 marks the 80th anniversary of the famous Ukrainian scientist in the field of metabolic regulation of the physiological state of the body and biochemistry of farm animals, Hero of Ukraine (2003), laureate of the State Prize of Ukraine in the field of science and technology (1984), Honored Worker of Science and Technology of Ukraine (1990), Doctor of Biological Sciences (1978), Professor (1984), Academician of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (1990), Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine (1997) Dmytro O. Melnychuk.